

ISPOVIJED U ODGOJNOM PROCESU ČOVJEKA- VJERNIKA

Jure J. Šimunović

Katolički bogoslovni fakultet Split

UDK 265.62 (233.14)

Pregledni članak

Autor pokušava pokazati važnost ispovijedi u sklopu odgojnog procesa čovjeka-vjernika egzistencijalnom analizom tekstova u pobudnici Ivana Pavla II *Tertio millenio adveniente* i u *Katekizmu katoličke Crkve*. Poseban naglasak stavlja na *pozitivan vid* sakramenta ispovijedi. Ispovijed koja je doživljena ne samo u odnosu na prošlost kao oslobađanje od grijeha (*negativan vid*) nego koja je usmjerena prema *budućnosti* -(*pozitivan vid*) tj. *izbora dobra*, može postati zanimljiva i korisna današnjem čovjeku-vjerniku, veoma važan čimbenik u njegovu odgoju i u svakodnevnom življenju, u odnosu prema ljudima i cijelokupnoj prirodi.

U v o d

Crkva, koja u svom krilu obuhvaća grešnike, u isti je mah sveta i uvijek potrebna čišćenja, neprestano vrši pokoru i obnovu (LG 8).

Ovdje ćemo govoriti o ispovijedi u sklopu odgojnog procesa.¹ Ispovijed se uklapa i odgovara potrebi čovjeka da bude *više*, da dođe do svojih krajnjih granica idući preko tijela, ali ne ostajući samo u tijeli, da ide kamo smjera njegov *duh* koji ga posebno obilježava i razdvaja od drugih živih bića. Ispovijed se pojavljuje kao potreba čovjeka, i to ne toliko i prvotno da se oslobodi nečega (grijeha), što je *negativan vid*, nego da raste, da se razvija, da dozrijeva u čovjektivu što je *pozitivan vid*. Povezati ispovijed samo s grijehom bilo bi osiromašenje i čina

---

¹ *Dizionario teologico*, vol. I, 301-310. Prikazan je povijesni razvoj shvaćanja termina i prakse u Sv. pismu i teologiji. *Od ispovijesti vjere do ispovijedi osobnih grijeha*. Pierre Adnes, *Penitenza i riconciliazione nel vaticano II*, u Vaticano II bilancio&prospettive. Venticinque anni dopo 1962/1987, vol. I, 687-704. T. GOFFI, *Pecacato e penitenza un odierna acculturazione*, u: *Nuovo dizionario di spiritualita*, Ed. Paoline, 1979, 1175-1183.

ispovijedi, i ispovjednika i onoga tko se ispovijeda. Ispovijed je traženje kako biti više čovjek, kako se oslobađati upravo zato da bi bio čovjek. Na tom "putu" potrebni su nam *drugi*, na tom "putu" potreban nam je i *Bog*. Upravo u ispovijedi se susrećemo s drugim čovjekom i s Bogom. Posredstvom sakramenta čovjek-vjernik sebe doživljava u *pozitivnom svjetlu*, postaje *sudionik* ne samo u osobnoj izgradnji nego i u izgradnji svijeta, širi svoje djelovanje i sudjelovanje na sadašnjost, budućnost i na vječnost. Drugi vatikanski sabor o sakramentima kaže: "Sakramenti imaju svrhu posvećivati ljude, izgrađivati Tijelo Kristovo i napokon iskazivati Bogu štovanje, a kao znakovi oni ujedno i poučavaju."²

1. ISPOVIJED KAO UVJET

1.1. Ulazak u treće tisućljeće

Pripremu za jubilejsku 2000. godinu mnogi su shvatili više kao izvanjsko očitovanje, pokazivanje i prikazivanje kršćanstva. S tog motrišta možemo se nadati da će ulazak u treće tisućljeće kršćanstva biti uspješan. Zaboravljamo ili nismo dovoljno svjesni kako ulazak i uspješnost tog ulaska treba polaziti od *oslobađanja, praštanja, povratka Ocu, po primjeru Sina, vođeni Duhom Svetim*. Prvotno to je nutarnje putovanje i nutarnji ulazak. Ulazak u treće tisućljeće treba se događati upravo kroz čin *oslobađanja, novog rađanja* koje se događa u sakramentu *pomirenja*. Samo pomiren pojedinac u sebi, s drugim ljudima, prirodom i Bogom, može biti potvrda mira i hoda prema radosnom življenju. Sama svijest da je potrebno osloboditi se, ponovno *roditi*, da ta *mogućnost postoji*, može biti početak drukčijeg i smislenijeg života i pojedinaca i skupina.

1.2. Prisjećanja

Sve je došlo do svojeg vrhunca i potrebno nam je otvoriti nove smjernice. U protivnom smo osuđeni na besplodno ponavljanje. Nije to samo na polju tehnike i tehnologije, ekonomije. Isto je i na duhovnom, religioznom polju u svim pravcima. Ako je potrebna nova evangeliza-

² Sacrosanctum concilium, 59.

cija, tj. ponovno, i to dubinsko prevrednovanje, ponovno otkrivanje duha, smisla i smislenosti svega što činimo, onda tome ne može izbjeći ni sakrament ispovijedi (pomirenja).³ Ako bismo to što se traži htjeli izraziti jednom riječju, onda bismo to izrekli riječju - aktivno.⁴ Od izvanjskog aktivizma k nutarnjoj aktivnosti. Od pasivnog, trpnog stanja k aktivnom, radnom. Od onog općeg k osobnom. Što to znači za mene, za moju egzistenciju u *vremenu i prostoru*. Bez toga sve postaje ponavljanje, sve postaje moranje, sve postaje prošlost koje se želimo osloboditi, jer više nema snage i ne potiče naprijed nego samo zaustavlja i vraća natrag.

1.3. *Iskustvo ispovijedi*

Svi znamo što je ispovijed. Imamo iskustvo i ispovijednika i onog tko se ispovijeda. Jednostavno rečeno: Ispovijed je religiozni čin u kojemu nam se, posredstvom svećenika, opraštaju grijesi. Tijekom povijesti, ispovijed je postala izvor straha i nerazumijevanja bilo sa strane ispovijednika, bilo sa strane onoga tko se ispovijeda. Onako kako je življena i od mnogih doživljena, postala je veoma problematična za današnjeg čovjeka. Mi je obavljamo, ali, neke velike životne koristi od nje ne vidimo. Za koji trenutak se osjećamo slobodniji, ali dugoročno ona nimalo ili veoma malo mijenja naš život, ne čini ga drukčijim. Razlog je višestruk: na strani onoga tko ispovijeda, na strani onoga tko se ispovijeda i u praksi koja je postala i previše *obredna*.⁵

³ Usp. Ivan Pavao II, *Sakrament pokore*, Sedam govora i jedno apostolsko pismo Ivana Pavla II., Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 109, Zagreb 1997, 9.

⁴ *Sacrosanctum concilium*, 48. "Crkva svom brigom nastoji oko toga da vjernici ne bi prisustvovali tom otajstvu vjere kao tuđinci ili nijemi gledaoci, nego da kroz obrede i molitve dobro razumiju, pa da svjesno, pobožno i djelatno učestvuju u svetom činu; da se poučavaju Božjom riječi, krijepe blagovanjem Gospodnjeg tijela, zahvaljuju Bogu, pa da se - prikazujući neokaljanu žrtvu, ne samo po rukama svećenika nego zajedno s njim - nauče prinositi sami sebe, i da se tako po Kristu posredniku iz dana u dan usavršavaju u jedinstvu s Bogom i među sobom, da napokon Bog bude sve u svima." Riječi se odnose na sveukupno djelovanje i sudjelovanje vjernika u *cijelokonuom otajstvu vjere u što spada i sakrament pomirenja*.

⁵ T. IVANČIĆ, *Hagioterapija - duhovna medicina*, Teovizija, Zagreb, 1997, 42. Govoreći o religijama on općenito primjećuje a to se svakako odnosi i na ispovijed: "Religije su se pretvorile samo u kulturna mjesta. (...) Raditi nešto religiozno znači obavljati neke obrede ili zakone neke religije".

Da bismo izišli iz te neugodne situacije, potrebno je ispovijed živjeti na drugi način, i sa strane ispovjednika i sa strane onoga tko se ispovijeda te da to ne bude samo obred. I u svećenika i u onoga tko se ispovijeda treba prevladati svijest kako je *Bog tu*. Nije svrha samo da se nečega oslobodimo, nego da se zajedno, uz Božju pomoć, *za nešto oslobodimo*, da se oslobodimo za rast, razvoj svojeg čovječstva u njegovoj punini. Nije grijeh samo kad idemo "natrag", nego i onda kad "stojimo na mjestu". Grijeh ne smije zamračiti milost, čovjek Boga, strah želju za slobodom i novim življenjem.

Tko od nas nije osjetio smirenje i olakšanje kad je svoju bol i dvoumicu, svoju patnju i osjećaj usamljenosti, svoj uspjeh i neuspjeh, svoju krivnju rekao prijatelju, onome tko ga želi i hoće razumjeti? To je čisto psihološki opravdano i protumačivo. Izricanjem se čovjek oslobađa, razgovorom dijeli s nekim svoje radosti i žalosti, sam je susret po sebi ljekovit.⁶ Na tim, čisto ljudskim, svakodnevnim stvarnostima ispovijed se nastavlja, u njih se uključuje. No, biti čovjek znači *više* od onoga što u konkretnoj stvarnosti jesmo i što nas u konkretnoj stvarnosti zadovoljava. "Biti čovjek znači već biti iznad sebe."⁷ Upravo to čini da se čovjek ne zadovoljava i nije mu dovoljno da uskladi svoj život samo prema materijalnim stvarnostima, pa ni da njegov psihičko-intelektualni život bude zadovoljen. Čovjek ide dalje.

Ovdje počinje traganje za čisto duhovnim, transcendentnim. Ispovijed zato ne zamjenjuje psihoterapiju, niti psihoterapija zamjenjuje ispovijed. I jedna i druga odgovaraju na određene čovjekove potrebe i na određenim razinama *poremećaja ravnoteže* kod čovjeka pokušavaju povratiti čovjeku mir i osposobiti ga za kvalitetniji, prije svega, osobni život. Ispovijed i psihoterapija se ne suprotstavljaju. Mogu jedna drugu pomoći ukoliko svećenik, ako poznaje određene zasade psihoterapije, može lakše prepoznati koliko psihički poremećaj utječe na područje religiozne poremećenosti. S druge pak strane psihoterapeut, ako ozbiljno i bez predrasuda radi, doći će do zaključka, da je čovjek više od puke psihofizičke pojavnosti i da ima još nešto više što utječe na njegovo dobro ili loše stanje, na njegovo zadovoljstvo, što

---

⁶ M. KOŠUTA, *Susret kao lijek: egzistencijalističko - fenomenologijska psihoterapija*, Medicinska naklada, Zagreb 1999.

⁷ V E. FRANKL, *Liječnik i duša*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1990, 49.

ne može riješiti psihoterapija.⁸ Ivan Pavao II, objašnjava taj odnos piše: "Sakramenat pokore nije i ne smije postati psihoanalitička ili terapijska tehnika. Ipak, dobra psihološka priprava u društvenim znanostima službeniku svakako omogućuje da bolje prodre u otajstveno ozračje savjesti s nakanom razlikovanja - a to često nije lako - uistinu 'ljudskoga' čina, dakle, onoga s moralnom odgovornošću, od čina 'koji pripada čovjeku' koji je toliko puta uvjetovan psihološkim mehanizmima - bolesnim ili izazvanim ukorijenjenim navikama - koji oduzimaju ili umanjuju odgovornost, često tako da niti sam subjekt koji djeluje nema jasan pojam o granicama koje dijele dvije nutarnje situacije."⁹

2. PONOVRNO OTKRITI POZITIVAN VID ISPOVIJEDI

Za dublje promišljanje i življenje ispovijedi poslužiti će nam Ivan Pavao II. *Tertio millennio adveniente* (Nadolaskom trećeg tisućljeća) broj 50. i *Katekizam katoličke Crkve* - njegovo drugo poglavlje, *Sakramenat pokore i ponirenja*, i to posebno brojevi 1423 i 1424 i

Ivan Pavao II. piše: "U toj trećoj godini smisao 'puta prema Ocu' morat će nagnati sve da, u prijanjanju uz Krista Otkupitelja čovjeka, poduzmu korake autentičnog *obraćenja*, koje podrazumjeva kako 'negativni' vid oslobođenja od grijeha tako 'pozitivni' vid izbora dobra, izraženog etičkim vrednotama sadržanim u naravnom zakonu, Evanđeljem potvrđenim i produbljenim. To je prikladan kontekst za ponovno otkrivanje i intenzivnije slavljenje *sakramenta Pomirenja* u njegovom najdubljem značenju."¹⁰

2.1. Otkriti - heuristički vid

Svima nam je poznato značenje riječ *otkriti*. No u kontekstu u kojemu je izrečena, odnosi se na zaborav, na nešto što smo zaboravili, nešto veoma važno, životno važno za život kršćanina, pa, rekao bih, i za

⁸ M. SCOTT PECK, *Ljudi laži* (nada u izliječenje zla u ljudima), Zagreb, 1999.; V. SATURA, *Religija i duševno zdravlje*, U pravi trenutak, Đakovo, 1986.; M. ALETTI, (uredio), *Religione o psicoterapia?*, LAS - Rima, 1994, 14 -17.

⁹ Usp. IVAN PAVAO II, *Sakramenat pokore*,... 52.

¹⁰ IVAN PAVAO II, *Tertio millennio adveniente* (Nadolaskom trećeg tisućljeća), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 101, Zagreb 1994, br. 50.

život čovjeka.¹¹ Ponovno *otkriti* vrijednost *sakramenta pomirenja* za naše kršćansko i ne samo kršćansko življenje. Znači "rađanje". Prisjetimo se Nikodema (usp. Iv 3, 1-21). Otkriti iznad svega pozitivno iskustvo koje se događa u ispovijedi. Pokornik naime, već ima negativno iskustvo. To ga progoni, on traži tko će mu pomoći da iz tog iskustva "iziđe". Upravo to se događa u ispovijedi. Zato naglasak treba staviti na to kako otkriti *milost*, milosrđe, još bolje bi bilo reći, *otkriti radost*. Liječniku idemo da nam povрати *zdravlje*, to treba biti prva i *dominirajuća* misao, ona je sama po sebi pozitivna. To je već prvi korak u "liječenju".

Tu je, jer je druga razina liječenja, dominirajuća misao *milost*. Od čisto inetektualnog, pravnog otkriti onaj milosni vid religioznog čina sakramenta ispovijedi. Religija je u najopćenitijem i najdubljem značenju, kako napisao R. Panikkar: "nositeljica milosti, a milost znači upravo milu stvar, a i poklonjenu nam stvar, koju ne očekujemo, iznenađenje, iznenadan, neočekivan dar, koji nismo mogli priželjkivati jer je veći od svega o čemu možemo sanjati."¹² Upravo te elemente nalazimo u prisposobi o *rasipnom sinu*. To sinu onda daje snagu, potkrepljuje njegovu odlučnost da se povрати i ostane kod oca, da promijeni svoj život. Tim on stvara o sebi *pozitivnu sliku* i tako se oslobađa svoje negativne stvarnosti koju je živio. U sakramentu pomirenja treba upravo otkriti, doživjeti okrepu za *novi život*.

2.2. Intenzitet

Riječ *intenzitet* radi svoje uobičajenosti ostala je neprevedena pa nam, možda, ne govori mnogo. U hrvatskom odgovara izričaju *jakost, silina, žestina, prodornost, bujnost, obimnost*. Ti izričaji upravo govore što bi ispovijed trebala biti i što ona, kada joj se *aktivno pristupa* sa strane ispovjednika i pokornika, biva za život onoga tko se ispovijeda. Kada i ispovjednik i pokornik postanu svjesni da je *na djelu Bog* koji želi surađivati s čovjekom i s njim učiniti velike stvari, i to ne samo u konačnoj budućnosti nego i u sadašnjosti, ispovijed poprima svoje

¹¹ Vidi *Confessione dei peccati*, u A. BERTHOLET, *Dizionario delle religioni*, Editori Riuniti, Roma 1964. *Confessione presso gli aztechi*, u Cittadella Editrice, Edizione Piemme, vol. I, Assisi 1988.

¹² R. PANIKKAR, *Misterij Uskrsa*, Kršćanska sadašnjost, Metanoja 10, Zagreb 1969, 12.

puno značenje - životno značenje. Intenzitet shvaćen kao "neiscrpivo bogatstvo".¹³

Potrebno je obratiti posebnu pozornost i zaustaviti se na dvama veoma važnim izričajima koje donosi Ivan Pavao II. u spomenutom apostolskom pismu kada govori o obraćenju. Obraćanje uključuje oslobođanje koje može biti dvojako: *negativno* i *pozitivno*.¹⁴

2.3. *Negativno - pozitivno*

Odreknuće od nečega ne znači automatski i prhvaćanje nečega, zauzetost za nešto. Ljudi više promišljaju kako do slobode a daleko rjeđe što sa slobodom. To je polovično rješenje. Odricanje mora biti u službi *novoga izbora*. Tek s izborom odricanje postaje potpuno. Odricanje od dosadašnjeg, i to ne samo od grijeha, nego treba zahvatiti cjelokupan dosadašnji načina življenja, osloboditi se i od onog što smo dobro učinili, pa ni samo dobro, oblik dobra, ne ponavljati i ne vezati se za njega da nam onemogućiti traganje za "novim oblicima dobra". To je onda sposobnost "za novi početak", "novo rađanje". Upravo radikalizam tog odreknuća, "novog rađanja" nalazimo u razgovoru Isusa s Nikodemom (usp. Iv 3, 1-7; 7, 50-53; 19, 39). Ni Zakej ne prekida samo s dotadašnjim življenjem. On reče Gospodinu: "Evo, polovicu svog imanja, Gospodine, dat ću siromasima. I ako sam koga u čemu prevario, vratit ću četverostruko" (Lk 19, 8-9).

Ako općenito pogledamo ljudski život i napore koje ljudi ulažu, onda možemo zapaziti kako se oni čine, prije svega, da se nečega ili nekoga oslobodimo. Najčešće se ostaje na tome. Zaboravlja se krenuti korak dalje prema pozitivnom oslobođenju *za*. Samo ako je u oslobođanju *od* na djelu oslobođanje *za*, sloboda postaje potpuna. Ako nema slobode *za*, nastaje *praznina* u koju se onda veoma lako ubaci neka stvarnost koja ponovno vodi u ropstvo i nerijetko onome i onima od čega smo se oslobodili.¹⁵ U evađelju imamo veoma slikovitu i

¹³ Usp. IVAN PAVAO II, *Sakrament pokore*, str. 9.

¹⁴ Usp. IVAN PAVAO II, *Tertio millennio adveniente*, br. 50.

¹⁵ Prisjetimo se mnogih liječenih ovisnika. Oslobođanje od ovisnosti ide relativno lako. Zna se što i kako činiti. No, ako se ne ponudi što nakon liječenja, ovisnik se vraća opet ovisnosti. Prisjetimo se rata i oslobođanja od neprijatelja. No, problem postaje i nije ništa manji od oslobođanja od neprijatelja, što činiti sa slobodom u čemu je doživjeti. To treba biti nešto pozitivno, mora biti određeni aktivni izbor.

prikladnu prisposobu o slobodi koja nije potpuna, koja je samo polovična. "A kad nečisti duh iziđe iz čovjeka, luta bezvodnim mjestima tražeći spokoj, ali ga ne nalazi. Tada rekne: 'Vratit ću se u kuću odakle iziđoh.' I došavši, nađe je praznu, pometenu i uređenu. Tada ode i uzme sa sobom sedam drugih duhova, gorih od sebe, te uđu i nastane se ondje. Na kraju bude s onim čovjekom gore nego na početku" (Mt 12, 43-45). Zato s pravom napisao A. Frossard o slobodi, kako je "odricanje od samoga sebe u korist drugoga, ili drugih. Njoj je geslo darivanje sebe, a znamenje joj je Kristov križ."¹⁶ Tako i Ivan Pavao II. piše o ispovijedi: "Ispovijed nije tek neposredno sredstvo za uništenje grijeha - što je negativan vid, već dragocjeno vježbanje u kreposti, što je ispaštanje i žrtva, nezamjenjiva škola duhovnosti, pozitivno zauzimanje da se u dušama obnovi ono što se zove 'vir perfectus', 'in mensuram aetatis plenitudinis Christi' (=do čovjeka savršena, do mjere uzrasta punine Kristove) (usp. Ef 4,13)."¹⁷ Naglasak je stavljen prije svega na *rast, razvoj* čovjeka-vjernika, što on *može biti*¹⁸ i na što je *pozvan*.¹⁹ Papa izričito podsjeća ispovjednike na činjenicu kako sakrament pokore nije samo čin i mjesto po kojemu se "brišu grijesi" nego i mjesto i vrijeme na kojemu se pokornika "usmjerava na put svetosti."²⁰ Toga trebaju postati svjesniji i ispovjednik i pokornik. *Biti svet* to je cilj kršćanskog odgoja. Drugim riječima, to znači biti *sličan Bogu*. U Prvoj Petrovoj poslanici čitamo: "Kao što je svet onaj koji vas je pozvao, postanite i sami sveti u svemu življenju" (1 Pt 1, 15).

Govoriti o ispovijedi danas s iskustvom koje čovjek ima, i uzimajući u obzir sve ono što su otkrile humanističke znanosti, postaje veoma problematično, ako u ispovijedi ne *otkrijemo* i ne *doživimo* taj *pozitivan vid*, aktivan vid življenja i osobnog sudjelovanja koji slijedi po ispovijedi. Ispovijed u onom čisto sakramentalnom poimanju i prihvaćanju, što se svelo na djelovanje *ex opere operato*, i s čisto juridičkog pogleda kao izvršenje određene zapovijedi koja se uz kaznu

¹⁶ A. FROSSARD, *Bog u pitanjima*, 168.

¹⁷ IVAN PAVAO II, *Sakrament pokore*, str. 28.

¹⁸ Gledajući njegove psiho-fizičke i ostale mogućnosti po kojima se ostvaruje u vremenu i prostoru.

¹⁹ Stvoren je i pozvan da u sebi izgrađuje božansku sliku, stvoren je i pozvan da nadilazi vrijeme i prostor.

²⁰ Usp. IVAN PAVAO II, *Sakrament pokore*, str. 34.

treba izvršiti, prekršaj nadoknaditi, da bi se kazna oprostila, u kojem se količinski određuju i pokora i grijesi, u kojem je sve obavijeno tajnovitošću, skrivanjem i pokornika i svećenika, pacijenta i terapeuta, postaje još problematičnije. Općenito u religioznom životu, u sakramentalnom posebno, izgubljeno je *odgojno pozitivno značenje*, značenje koje bi sakramenti trebali imati u svakodnevnom življenju, odnosima na svim razinama ljudskog djelovanja. Papa upravo upozorava da cjelokupna Objava (tu uključujemo i sakramente, konkretno sakrament ispovijedi) ima i čisto odgojno značenje. Kada kažemo odgoj onda mislimo i na *proces* koji se ne smije zanemariti ni u životu vjere. Papa piše: "Knjige su Staroga saveza kao trajni svjedoci jedne pažljive božanske pedagogije. U Kristu ta pedagogija dosiže svoj cilj."²¹

Ispovijed, naime, koliko god se prakticirala u odnosu na rezultate koje možemo vidjeti na socijalnoj, međuljudskoj i općenito na razini prakse, možemo zaključiti da je nesrazmjer veoma velik. Mnoštvo se vjernika do nedavno ispovijedalo, ali često iz *dužnosti*, da izvrši *zapovijed*, i to jednom na godinu, da bi, opet po dužnosti i da izvrši *zapovijed*, mogli barem jednom godišnje, o Uskrsu, u potpunosti sudjelovati u euharistijskom slavlju. Praktično se došlo do zaključka: to je netko naredio, to se mora izvršiti kako je naređeno. Vema je mala razina osobne potrebe za *osobnim rastom*, kako vjernika tako i čovjeka u svakodnevicu, među ljudima i s ljudima. Ispovijed se nije živjela i doživljavala, kao potreba, kao nešto što utječe i mijenja život ili je to bilo veoma rijetko.²² Zaboravilo se da biti kršćanin nije prvotno ne grijehiti, ne činiti neko zlo, nego je biti kršćanin prvotno *činiti dobro*. Bolje rečeno; nije cilj ne mrziti *nego ljubiti*. Odgovoriti na poziv da netko bude kršćanin znači odgovarati na pozitivan način: činiti dobro,

²¹ Usp. IVAN PAVAO II, *Tertio millennio adveniente*, br. 6. Usp. IVAN PAVAO II, *Sakrament pokore*, str. 42-44.

²² L. BOROS, *La fede nel pluralismo della cultura, conversazione con 16 teologi*, Cittadella editrice, Assisi, 1979, str. 18: "Vjerujem da se ljudima danas protumači kako se ispovijed sastoji u oslobađanju njihovih prijatelja, ljudi koje volimo od težine njihovih grijeha, današnji čovjek shvatio bi na nov način smisao ispovijedi. Ljudska egzistencija, kako svi znamo, jest bitno suživot. (...) Zašto se ispovjedati? Čovjek u svojem pomirenju s Bogom donosi dašak očišćenja svijetu, ljudima koje ljubi, sebi samome. Žalosna je činjenica da se mnogi kršćani ispovjedaju i ne misle ni našto drugo nego samo na sebe. Za njih je ispovijed čisti egoizam."

ljubiti, stvarati, napredovati. "Prema Evađelju, ono o čemu će nas Isus pitati nisu gluposti koje smo počinili, nego dobra djela koja smo mogli učiniti a nismo (Mt 25, 14-46)."²³

To je pravi smisao sakramentalnog života, pa i sakramenta pokore. Taj je pozitivni vid cjelokupnog kršćanskog življenja zaboravljen.²⁴ Zato s pravom R. Panikkar upozorva da smo "sveli svoje kršćanstvo na negativni moral, na religiju za smrt, na religiju-utočište života, na negativnu utjehu".²⁵ Vjerojatno je to najviše utjecalo da su ljudi, posebno mladi, napustili vjerski život, posebno sakramentalni, pa i sakrament pomirenja. Zato upozorenje Ivana Pavla II. na *pozitivan vid ispovjedi* može se smatrati novošću, i u skladu s humanističkim znanostima, veoma važnim i neiscrpivim u promišljanju i življenju tog sakramenta, njegovom obnovom i približavanju današnjem čovjeku. To je *kvalitativan* pomak u odnosu na dosadašnje poimanje i življenje sakramenta pomirenja koji se zasnivao na *kavntiteti i gotovo isključivo na oslobađanju od grijeha*.

3. KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE

Uzmemo li *Katekizam katoličke Crkve* pogledamo nazivlje koje se odnosi za taj sakrament, možemo ustanoviti kako je on vema životan, osoban, ali i u odnosu s cjelokupnom stvarnošću koja nas okružuje. On izlazi iz one anonimnosti, skrovitosti, privatnosti kojom smo ga doživljavali i živjeli. Sakrament se pokazuje kao *proces* u kojem uz ispovijednika i milost *penitent* (onaj tko se ispovijeda) igra veoma aktivnu ulogu po kojoj jača svoj *ja*.²⁶

²³ D. GALTIER, *Ispovijednikovi upitnici*, u Svesci 65/1987-1989, 42.

²⁴ Da bi ispovijed bila potpuna, ako nije bilo teških grijeha, trebalo se prisjetiti nekoga teškoga grijeha već ispovjedenog. Sama ta činjenica dovoljno govori o negativnom poimanju ispovijedi.

²⁵ R. Panikkar, *Misterij Uskrsa*, str. 11.

²⁶ A. MIRALLES, *I sacramento di guarigione. Il sacramento della penitenza e della riconciliazione*, u Comento theologico al Catechismo della Chiesa cattolica, Pimene, 1993, 371-382.

3.1. Sakramenat obraćenja - posumnjati

Ispovjed je povratak k Ocu. Dakle, on unosi, izaziva, i poziva na veliku odluku u odnosu na dosadašnje življenje. Tako kako je sada, nije dobro²⁷ i ne može tako ostati. Potrebno je učiniti zaokret i vratiti se u *kuću Očevu*.²⁸ Događa se obraćenje. Ono je povezano s Evndeljem. Potrebno je stoga pročitati neki odlomak iz Sv. pisma u sklopu ispovijedi.

Odvraćajući se od grijeha čovjek se "uvodi u misterij ljubavi Boga koji ga zove da u Kristu stupi s njim u osobni odnos. Djelovanjem Božje milosti polazi novoobraćenik na duhovni put gdje, povezan već po vjeri s misterijem Smrti i Uskrsnuća, prelazi iz staroga čovjeka u novoga čovjeka dovršena u Kristu (usp. Kol 3, 5-10; Ef 4, 20-24). Taj prijelaz, koji sa sobom povlači sve veću promjenu mišljenja i vladanja, mora se pokazati u svojim društvenim posljedicama i pomalo se razvijati u vrijeme katekumenata."²⁹ Sakramenat obraćenja nije i ne može biti odijeljen od života i njegovih tokova. On zahvaća "sav kršćaninov život."³⁰

3.2. Sakramenat ispovijedi³¹ - izreći

Sakramenat ispovijedi znači: postajem svjestan svojega stanja i to priznajem, iskazujem, izričem, *ispovijedam*. Priznati znači osloboditi se i biti dostojan milosti (usp. Lk 19, 9-10), pomilovanja što nosi sa sobom mogućnost povratka u "dobro društvo". Izreći nešto, izkazati se nekome samo po sebi nosi nutarnje oslobađanje.

²⁷ Ispovijed je uvijek kritičko gledanje osobnog života a ne života drugih. Što mogu učiniti novo, drugčije, bolje.

²⁸ *Katekizam katoličke Crkve*, br. 1423; usp. br. 1989.

²⁹ *Ad Gentes*, 13. Vidi *Neocatecumenato*, u *Nuovo dizionario di spiritualita'* (ur. Stefano De Fiore e Tullio Goffi), Ed. Paoline, Roma 1979.

³⁰ Usp. Papa IVAN PAVAO II, *Pomirenje i pokora* (Reconciliatio et paenitentia), Kršćanska sadašnjost, Dokumentat 74, Zagreb 1985, br. 4.

³¹ *Katekizam katoličke Crkve*, br. 1424

3.3. Sakramenat pokore - napor

Svaka promjena, povratak, obrat od jednoga stanja prema drugom, vezan je za napor i traži pokornost³² nečem i nekom što je bolje od dosadašnjeg. Pokornost slobodi. Pokornost odluci do koje smo došli. Pokornost glasu osobne savjesti. Bili smo pokorni grijehu, robovali smo grijehu, zlu, a sada se podlažemo milosti, dobroti. Nek dobro ima vlast nad nama.³³ Dozrijevanje dolazi kroz *napor*. Pokora se tako doživljava kao pozitivan čin na putu kršćanske i ljudske zrelosti. Da bi se sakramenat pokore tako shvatio potrebno je *duže razdoblje pripreme* uz sudjelovanje kako roditelja tako i odgojitelja. Tako da penitent bude vođen ne prvotno svojim prijestupom (negativan vid) nego povratkom u čvršće zajedništvo s Kristom, Crkvom, svijetom. Radost *povratka*, radost *zajedništva* (pozitivan vid).³⁴

3.4. Sakramenat oprostjenja - promijeniti sebe

Mi više nismo dužni. Možemo ponovno nastaviti put mira. Ponovno možemo poći u život. Rane su ne samo zaliječene nego i izliječene. Sa čisto psihološkoga gledanja, u nama se rađa opuštenost, lakoća, sloboda. Oproštenje koje dobivamo treba u nama proizvoditi sposobnost da i sami budemo spremni opraštati. To je važno za svekoliki život. Tako sakrament oprostjenja ima svoje učinke na život s ljudima i na osobno poboljšanje života.³⁵ Religiozni čimbenik na to se upravo naslanja. "Oproštenje, kako kaže T. Ivančić, nije zapovijed koja se mora izvršiti, nego uvjet liječenja"³⁶ U svim prispodobama u Evanđelju upravo je naglasak na tim vrijednostima koje čovjek tako dubinski traži: opustiti se, osloboditi se, postići lakoću življenja. To se ne postiže izvanjskim promjenama, materijalnim poticajima, samo raznim terapijama koje nam se danas u obilju nude, nego upravo

³² Ne smijemo zaboraviti da je čovjek uvijek nekom ili nečem pokoran. Pitanje dali ga to više čini čovjekom ili upravo umanjuje njegovo čovječstvo. Pokornost kao oslobađanje *za*. To je pokornost u pozitivnom smislu.

³³ *Katekizam katoličke Crkve*, br. 1423

³⁴ T. Goffi, u *Nuovo dizionario di spiritualita'*, Ed. Pauline, 1979, 1182.

³⁵ Usp. V. SATURA, *Religija i duševno zdravlje*, UPT, Đakovo, 1986, 64-66. M. SCOTT PECK, *Put kojim rijetko putujemo*, Prosvjeta, Zagreb, 1996, 37. Govoreći o praštanju u sklopu svojeg psihoterapijskog iskustva kaže: "To je dug i težak proces, ali istovremeno neophodan za naše mentalno zdravlje."

³⁶ T. IVANČIĆ, *Hagioterapia - duhovna medicina*, 49.

nutarnjim mirom i pomirenjem koje je plod sakramentalnog *oproštenja*. S. Pfeifer piše: "Za razliku od čiste analitičke terapije, kršćanska vjera nudi *mogućnost oproštenja*, koje je mnogo dublje od toga da ljude samo osvjesti o bolnim i potisnutim uspomenu."³⁷ Oprostiti znači prije svega sebe osloboditi, osloboditi ljubav i tako dati šansu drugome da se oslobodi. Praštanje je uvijek dvojstruko oslobađanje.

Netko bi mogao primijetiti, kako je to plod vjere, nečega što su nas učili. To je malo pomalo postalo naša stvarnost, ali je to u sebi nestvarno. O čovjeku moramo promišljati, kao transcendentnom biću, kao religioznom biću, jer to su njegove označnice od kako se pojavio, i svatko to u sebi na jedan ili drugi način osjeća. On nikad nije mogao ili uvijek je uviđao da su *sva rješenja* koja su ostajala u zatvorenom krugu *protežnosti, sadašnjosti, osjećajnosti*, pa i samo ljudskih pravila ponašanja, bila samo *privremena* i počesto dovodila do novih i novih sukoba na svim razinama. Nije dovoljno pobjeći i pronaći neko pasivno zadovoljenje.³⁸ Mogli bismo naima zato i reći da je grijeh upravo pokušaj čovjeka da nađe *rješenje* unutar svoje sadašnjosti. M. Heideger piše: "Možda se ono što odlikuje ovo doba svijeta sastoji u zatvorenosti dimenziji spasa. Možda je to jedino zlo."³⁹ Drugim riječima, zatvorenost trascendenciji, Bogu. Ivan Pavao II. u apostolskom pismu za Nadolazak trećeg tisućeg piše: "*Kriza civilizacije*, koja se

³⁷ Dr. S. PFEIFER, *Bodriti slabe*, (dušobrižništvo i suvremena psihijatrija), STEPress, Zagreb, 1996, 32.

³⁸ E. FROMM, *Čovjek za sebe*, Naprijed, Zagreb 1977. On piše: "Čovjek može pokušati da od svoje nutarnje uznemirenosti pobjegne s pomoću neprestanih uživanja ili poslovne aktivnosti. (...) No on ipak ostaje nezadovoljan, tjeskoban i uznemiren." (str. 41). U *Biti ili imati* isti autor je napisao: "Razumljivo je da pojedinci, da bi postali bogati ili slavni, moraju biti vrlo aktivni u smislu biznisa ali ne i u smislu 'nutarnjeg rađanja'. Kad dostignu svoj cilj oni mogu biti 'uzbuđeni', 'vrlo zadovoljni', osjećati da su dostigli 'vrhunac'. Ali kakav vrhunac možda vrhunac uzbuđenja, zadovoljstva, transnog ili orgijaškog stanja. Ali oni su to stanje mogli postići pod pritiskom strasti koje su, iako ljudske, ništa manje patološke ako ne dovode do istinski adekvatnih rješenja ljudskog postojanja. Takve strasti ne vode većem ljudskom napretku i snazi već, upravo suprotno, osakaćuju čovjeka. Užici radikalnih hedonista, zadovoljenje uvijek novih pohota, užici suvremenog društva proizvode različite stupnjeve uzbuđenja. Ali oni ne vode radosti. U stvari, ne postojanje radosti čini nužnim traganje za uvijek novim i sve uzbudljivijim užicima." str. 164.

³⁹ K. PROGIĆ, *Hrestomatija etičkih tekstova*, Sjetlost, Sarajevo 1978.; M. HEIDEGER, *O humanizmu*, str. 319. *Katekizam katoličke Crkve*.

dogodila nadasve na Zapadu koji je tehnološki razvijeniji, ali iznutra osiromašen zaboravom ili odbacivanjem Boga. Na krizu civilizacije treba odgovoriti *civilizacijom ljubavi*, utemeljenoj na općim vrijednostima mira, solidarnosti, pravednosti i slobode, koje u Kristu nalaze svoje puno ostvarenje.”⁴⁰

3.5. Sakrament pomirenja - mir uvjet napretka

Čežnja za pomirenjem dubinska je čežnja i pojedinca i zajednice u cjelini. Na tim dubinskim težnjama čovjeka temelji se sakrament pomirenja. Samo što sakrament pomirenja ide u smjeru “visinskog pomirenja”, a to je mir s Bogom iz kojega onda tek može proizići i na kojem se može temeljiti istinski mir čovjeka s čovjekom, s prirodom i sa samim sobom.⁴¹ To treba biti “aktivan mir” tj. mir koji me angažira u svim pravcima u kojima sam dosad bio u nemiru. To je “stvaralački mir”. To treba biti plod, vrhunac i najveći dar sudioniku u tom milosnom činu. Tek s mirom se vraća pravi život, može započeti novi život. Mir je novi početak. Pred nama su mnoge i nove mogućnosti. To nije pasivno i samo nutarnje mirenje. To je aktivno pomirenje. Zahvaća i izvanjski svijet u svim pojavnostima.

Kao što nas grijeh sukobljava, tako nas pomirenje povezuje. Pomirenje postaje kao hodočašće, kao povratak svemu onome i svima onima s kojima smo prekinuli. “To hodočašće uključuje nutrinu osobe šireći se zatim u vjerničkoj zajednici da bi doseglo čitavo čovječanstvo.”⁴² Ulazeći u “dubinu i visinu” čovjeka, a temeljeći se na prisposobi o rasipnom sinu (usp. Lk 15, 11-32), Papa kaže kako je svakom čovjeku potrebno pomirenje, bilo da je “otišao od kuće, od oca” ili da je ostao “kod kuće kod oca”.⁴³ To je poticaj i “dobrima”, da i oni krenu na *put* pomirenja. Put pomirenja nikada nije završen. I stariji je brat i te kako trebao pomirenje.

⁴⁰ IVAN PAVAO II, Tertio millennio adveniente, br. 52.

⁴¹ Usp. Papa IVAN PAVAO II, Pomirenje i pokora, br. 3.

⁴² IVAN PAVAO II, Tertio millennio adveniente, br. 49.

⁴³ Usp. Papa IVAN PAVAO II, Pomirenje i pokora, br.5, 6.

3.6. Sakramenat uskrsnuća⁴⁴ - novi, preobraženi čovjek

“Uskrsnuće je uvijek prisutno u sakramentu pokore.”⁴⁵ Sve ono što je dosad rečeno, prema čemu je usmjereno cjelokupno djelovanje Crkve, ugledajući se na Krista Gospodina, jest uskrsnuće. Taj krajnji cilj prema kojem se ide *postupno*, jer postoje među ciljevi, jedan od njih je ispovijed. Zato je ispovijed i veoma odgojan čin, ⁴⁶ čega treba biti svjestan ispovjednik u svojem ophođenju i pristupu pokorniku. Sa strane ispovjednika ne smije biti čuđenja, optužbe osobe, utjerivanja straha, nestrpljivosti, ironije. Uvijek i iznad svega poštivati osobu i vratiti joj samopoštovanje.⁴⁷

Papa je tu veoma jasan kad kaže: “Sakramenat pokore ne smije postati psihoanalitička ili terapijska tehnika. Ipak, dobra psihološka priprema u društvenim znanostima službeniku svakako omogućuje da bolje proдре u otajstveno ozračje savjesti s nakanom razlikovanja - a to često nije lako - uistinu 'ljudskoga' čina, dakle, onoga s moralnom odgovornošću, od čina 'koji pripada čovjeku', koji je toliko puta uvjetovan psihološkim mehanizmima - bolesnim ili izazvano ukorijenjenim navikama - koji oduzimaju ili umanjuju odgovornost, često tako da niti subjekt koji djeluje nema jasan pojam o granicama koje dijele dvije nutarnje situacije.”⁴⁸ Ispovjednik koristi humanističke znanosti, da bi bolje spoznao zakonitosti koje vladaju čovjekom i da bi tako čovjeka potakao, otvorio i učinio sudionikom *milosti*, što se posebno događa u sakramentu pomirenja.

Z a k l j u č a k

Iz rečenoga se jasno pokazuje kako ispovijed nije samo neki čin u određenom trenutku, - trenutačno olakšanje. Ispovijed je život i za život u njegovoj cjelovitosti, to je *proces*. To sredstvo treba koristiti na životnom *putu* u izgradnji svojeg *čovještva*, svojega kršćanstva, svijeta u kojem i s kojim živimo. U protivnom, doći će do *zabune* i onih koji se

44 Usp. IVAN PAVAO II, Sakramenat pokore, str. 39.

45 IVAN PAVAO II, Sakramenat pokore, str. 60.

46 Usp. IVAN PAVAO II, Sakramenat pokore, str. 42-44.

47 Usp. IVAN PAVAO II, Sakramenat pokore, str. 53.

48 IVAN PAVAO II, Sakramenat pokore, str. 52. Usp. M. SZENTMARTONI, Psihologija duhovnosti, Filozofsko-teološki institut DI, Zagreb, 1990,153-174.

ispovijedaju i onih koji "izvana" promatraju ono što oni čine i kako žive, doći će se do zaključka nepotrebnosti i suvišnosti ispovijedi, jer sa življenjem ima malo ili nimalo veze.

Put od obraćenja preko ispovijedi, uz pomoć pokore, prema oproštenju, pomirbi sve do *uskrsnuća dug je put*. To nije samo čin, nego život shvaćen kao stalno *otkrivanje*, i to na intenzivan način, *traženje* ne samo slobode *od* nego slobode *za*. To je dinamaka koja vlada u sakramentu pomirenja - iznad svega aktivan stav Boga, pokornika i ispovjednika. Ispovjednik i pokornik trebaju postati svjesniji te *duboke i visoke* istine koja se događa u ispovijedi, trebaju postati aktivniji u posredovanju milosnoga Božjeg djelovanja za rast, razvoj, odgoj čovjeka do "punine veličine Kristove" (usp. Ef 4, 13). Ispovijed tako postaje proces koji *počinje obraćenjem*, a *završava uskrsnućem*, potpunim oslobađanjem čovjeka.

* * *

Zusammenfassung

BEICHTE IM BILDUNGSPROZESS DER CHRISTEN

Jure J. Šimunović

Durch die existenzielle Analyse der Texte der Anregungsschrift von Johannes Paul II "Tertio millenio adveniente" und des "Kathechismus der katholischen Kirche" welche das Thema der Beichte behandeln, versucht der Autor Wichtigkeit und Wert der Beichte im Bildungsprozess der gläubigen Menschen zu zeigen. Er setzt Akzent besonders auf "positiven Aspekt" des Bußsakraments. Die Beichte, die nicht nur in Beziehung zur Vergangenheit, als Befreiung von der Sünde, "negativer Aspekt", erlebt wird, sondern auch auf die Zukunft ausgerichtet ist, "positiver Aspekt", d.h. "Auswahl des Guten", kann auch für den heutigen glaubenden Menschen sehr interessant und nützlich werden. Sie kann ein sehr wichtiger Faktor in seiner Bildung nicht nur auf religiösem Feld, in seinem Verhältnis zu Gott, sondern auch in seinem alltäglichen Leben, d.h. im Verhältnis zu anderen Menschen und der ganzen Natur, sein.